

Professori Tuomas Forsberg, Helsingin yliopisto / Tampereen yliopisto

Aihe: Valtioneuvoston puolustusselonteko 2021

Puolustus- ja ulkoasiainvaliokunnille

1. Kuten ulko- ja turvallisuuspoliittinen selontekokin, tämäkin selonteko on kulumistaan pyörästetty. Tämä on ongelma sen kannalta, että se ei sisällä kunnollista priorisointia eikä erittele, mitkä ovat maanpuolustuksen ja puolustusvoimien kehittämisen päävaihtoehdot sekä niiden heikkoudet ja vahvuudet. Kun kaikki ulottuvuudet ja ympäristöt (maa-, meri-, ilma-, kyber-, informaatio- ja avaruus) korostuvat, niin mikään ei korostu. Arvioita olisi tärkeä suhteuttaa huolellisemmin menneeseen, relevantteihin vertailukohtiin tai erilaisiin muihin tulkintoihin.
2. Selonteosta puuttuvat myös tarpeelliset, selonteon argumentointia ja analyysiä taustoittavat faktatiedot ja yksityiskohdat. Näitä ei olisi kovin vaikea lisätä. Esimerkkeinä voidaan mainita vaikkapa puolustusbudjettien taso ja kehitys Suomessa ja lähialueilla ja budjettien jakautuminen keskeisiin alakohteisiin. Myös esimerkiksi venäläisten joukkojen kapasiteetista ja koostumuksesta ja niiden muutoksesta lähialueilla, kv. harjoitusten määrästä ja kriisinhallinnasta sekä niiden muutoksesta tai puolustusvoimien joukkojen valmiustasosta ja suorituskyvystä voisi kertoa yksityiskohtaisemmin ja faktaperusteisemmin. Myös monet muut selonteossa käytetyt ilmaisutavat peittävät enemmän kuin avaavat (esim. monia asioita ”varmistetaan”, mutta miten se käytännössä tehdään?). Myös kokonaisturvallisuuden mallista ja sen kehittämisestä on helppo puhua yleisellä tasolla, sillä isommat ongelmat tulevatkin vastaan siinä, mitä se tarkoittaa käytännössä.
3. Selonteon yksi puute koskee kriisinhallintaa ja sen muutosta. Siinä todetaan, että ”Afganistanin kehitys tulee heijastumaan kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan”, mutta ei ollenkaan avata, mitä tämä mahdollisesti merkitsee Suomelle ja puolustusvoimien kehittämiseksi. Siirrytäänkö pienempiin ja enemmän asiantuntijuutta vaativiin operaatioihin, sotilaallisesti haastavampiin mutta lyhytkestoisempiin vai minkälaisiin operaatioihin ollaan pääsääntöisesti valmistautumassa ja valmiita lähtemään? Selonteossa viitataan kevään 2021 kriisinhallinnan parlamentaarisen komitean tavoitelinjauksiin, mutta asia vaatisi kyllä pidemmälle vietyä pohdiskelua tai sen avaamista julkisuuteen. Pyrkikö Suomi vahvistamaan osallistumistaan kansainväliseen kriisinhallintaan YK-

operaatioita painottaen vai osallistumalla monipuolisesti YK:n, EU:n, Etyjin, Naton ja kansainvälisten koalitioiden kriisinhallintatoimiin?

4. Toinen seikka, joka eräänlaisena puutteena tai selonteossa vähälle huomiolle jäävänä asiana voidaan nostaa esiin, koskee maanpuolustustahtoa. Selonteossa todetaan, että korkea maanpuolustustahto säilyy Suomen puolustuksen perustana jatkossakin. Mutta kuten tasavallan presidenttikin totesi Ulkopoliittisen instituutin 60-vuotisjuhlassa pitämässään puheessa, korkeaa maanpuolustustahtoa ei voida enää ottaa annettuna. Maanpuolustustahto on maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mittauksissa laskenut, joskin se on vielä korkea, mutta erityisen selvästi se on laskenut nuorissa ikäryhmissä. Suomalaisten korkea maanpuolustustahto on ollut kansainvälisesti vertailtuna tietynlainen poikkeavuus, sillä yleensä maanpuolustustahto vähenee arvoiltaan ns. postmaterialistisissa yhteiskunnissa jollainen Suomikin on. Selonteon mukaan maanpuolustustahdon ydin on ”Suomen ja suomalaisen elämäntavan kokeminen puolustamisen arvoiseksi ja riittävä kansallinen yhtenäisyys”, mutta on epäselvää, mitä tämä käytännössä tarkoittaa. Voi siis olla, että on vain varauduttava siihenkin, että maanpuolustustahto ei tule säilymään yhtä korkeana kuin se on perinteisesti ollut. Jos korkea maanpuolustustahto on ”perusta”, milloin on huolestuttava? Samalla on ehkä silti muistettava, että sotilassosiologisten tutkimusten mukaan taistelutahto perustuu ennemminkin pienryhmädynamiikkaan kuin jonkinlaiseen abstraktimpaan kansalliseen puolustustahtoon. Kysymys koskee samalla myös asevelvollisuutta, jonka sanotaan sekä nojaavan että ylläpitävän korkeaa maanpuolustustahtoa. Miten siis asevelvollisuuskomitean työ suhtautuu tähän selontekoon?